

► GEORGIA O'KEEFE, *GREY LINES WITH BLACK, BLUE AND YELLOW* (DETAIL), CA. 1923, OLIEVERF OP DOEK, 121,9 × 76,2 CM, MUSEUM OF FINE ARTS, HOUSTON

KAMEL DAOUD

Overtreding van het beeldverbod

In de islamitische traditie is het niet toegestaan om afbeeldingen van mensen te maken, omdat de kunstenaar daarmee in de voetsporen van God, de enige schepper, zou treden. Deze zomer verscheen het poëtische essay *De schilder die de vrouw verslindt* van Kamel Daoud, waarin de Algerijnse journalist korte metten maakt met het beeldverbod binnen zijn cultuur. 'Het Westen is voor ons naaktheid. Is het Oosten de eeuwige sluier?'

tekst: Myrthe Meester

Kamel Daoud herinnert zich nog goed hoe geschokt hij was tijdens zijn eerste bezoek aan het Westen. 'Mijn eerste herinnering aan Parijs is niet de toren of de rivier, maar een kussend stel bij de ingang van de metro, in de open lucht, zomaar in het openbaar, choquerend onfatsoenlijk, de wet tartend dat alle liefkozingen verborgen moeten worden gehouden.' Hoewel hij zich sinds zijn jeugd ongemakkelijk heeft gevoeld bij de preutsheid van het Midden-Oosten, weet Daoud zich in Parijs geen houding te geven tegenover liefkozende stelletjes, billboards met halfnaakte vrouwen en in pikante lingerie gehulde paspoppen in de etalages. 'Ik zou [mijn

blik] in mijn zak willen steken, onder mijn oksel willen bewaren, wegbergen; ik zou blind en beleefd willen worden, maar mijn blik fladdert weg.' Daoud wordt een ongegeneerde voyeur: 'Ik ben niet gewend aan de wereld van het beeld en ik kijk naar alles. Naar afbeeldingen, omhelzingen, ellende, parfums, affiches en reflecties.'

Onderdrukte seksualiteit

Deze overweldigende ervaring vormt de aanleiding voor *De schilder die de vrouw verslindt*, waarin Daoud verslag doet van zijn kennismaking met de westerse verering van het naakt en kritisch reflecteert op de krampachtige preutsheid in het oosten. Hoe preuts

de Arabische wereld ook is, toch komen masturbatie, buitenechtelijke relaties en andere vormen van zinnelijk genot daar natuurlijk net zo veel voor als elders in de wereld. Op allerlei manieren baant de onderdrukte seksualiteit zich, aldus Daoud, een weg in de taal en cultuur, vaak in de vorm van dubbelzinnigheden en een groteske onzichtbaarheid, die eigenlijk heel zichtbaar is: naaktheid 'is de honderdste naam van alles' en schemert door in alle menselijke omgangsvormen. 'Alles was seksueel, en alles moest dat tot zwijgen brengen.'

Paradijs op aarde

Waarom wordt seksualiteit in het Midden-Oosten eigenlijk zo krampachtig ►

‘Ik ben niet gewend aan de wereld van het beeld en ik kijk naar alles’

► KAMEL DAOUD, *DE SCHILDER DIE DE VROUW VERSLINDT*, 2019, AMBO/ANTHOS

tot zwijgen gebracht? Volgens Daoud gebeurt dat omdat ‘de religie van de naaktheid’ een geduchte concurrent vormt voor ‘de religie van het boek’. Het lichaam brengt geneugtes met zich mee die de mens zouden kunnen afleiden van de onzichtbare God en diens beloftes van eeuwigdurend genot in het hiernamaals. Monotheïstische religies willen, aldus Daoud, koste wat kost vermijden dat gelovigen ontdekken ‘dat het paradijs hier is, in al zijn pijnlijke kortstondigheid’. Daarom worden moslims aangemoedigd om zich voor hun seksualiteit te schamen en haar te verbergen. Niemand mag zich realiseren dat de lichamelijke liefde in feite de hemel op aarde is, ‘een sleutel voor het begrip van het heeal’, want dat zou de traditionele godsdienst overbodig kunnen maken.

Verborgen figuratief

Een van de weinige kunstvormen die in de Arabische wereld is toegestaan, is de kalligrafie: de decoratieve vormgeving van koranverzen en teksten uit de islamitische traditie. Maar terwijl die verzen de ontkenning van het lichaam prediken, zijn de gekalligrafeerde lussen en lijnen volgens Daoud ‘verborgen figuratief’, heimelijke verwijzingen naar de sensuele vormen van het menselijk naakt: ‘De kalligrafie tekent lichamen en levenden, maar dan door ze weg te moffelen. Deze schrijfwijze maakt gebruik van het alfabet om een zijdeachtig, gesublimeerd compromis te vinden tussen de afbeelding en de

lijn van het woord. Het is een vrouw die alleen maar haar wimpers laat zien, die speelt met het verbodene, die langs de randjes van de strikte sluierwetten loopt. En dus kronkelt het geschrevene, het krijgt heupen, danst, vertoont zich. Het is de striptease met het minste risico op steniging.’

Kalligrafie versus Picasso

Tegenover de verborgen naaktheid in de islamitische kalligrafie plaatst Daoud de openlijke, ongegeneerde naaktheid in de erotische schilderijen van Pablo Picasso, waarvan hij een groot bewonderaar is. Een groot deel van *De schilder die de vrouw verslindt* is gewijd aan Daouds beschrijving van de expositie *Picasso 1932. Année érotique* in het Picasso Museum te Parijs, waar de journalist zich een nacht lang op heeft laten sluiten. 1932 was het jaar waarin Picasso Marie-Thérèse Walter ontmoette, een minderjarig meisje dat zijn minnares en muze werd, en van wie hij honderden sappige naaktportretten maakte. Daarbij onthult de schilder zichzelf als visuele ‘kannibaal’ en verandert de toeschouwer onwillekeurig in ‘een en al tand’.

Tempel van het vlees

Naar aanleiding van deze sensuele naakten in het Picasso Museum, ‘de tempel van het vlees’, reflecteert Daoud op de westerse schildertraditie in het algemeen, die zich geleidelijk het recht heeft verworven ‘om het lichaam, de seksualiteit, het orgasme af te beelden. Kunst brengt het lichaam terug naar de zinnen, geeft het zwaarte, blaast het leven in. Kunst is arabesken, welvingen, dansen, muziek, heupen, dijen, welvingen, borsten; het is ontbloten, het ongerichte kruipen van het verlangen.’ Daarmee komt de westerse schildertraditie tegemoet aan de levensovertuiging die Daoud al

vanaf jonge leeftijd heimelijk koestert: ‘dat de erotiek de oudste religie is, dat mijn lichaam mijn enige moskee is en dat de kunst de enige eeuwigheid is waarvan ik zeker kan zijn.’

Vrouwonvriendelijk

Een veelgehoorde kritiek op *De schilder die de vrouw verslindt* luidt dat Daoud niet erg vrouwvriendelijk zou zijn. Hoewel hij afrekent met het onfeministische ideaal van de onzichtbare, gesluierde vrouw, reduceert hij de vrouw vervolgens – in navolging van vele grote kunstenaars uit de westerse traditie – tot lustobject, een lichaam om visueel te worden verslonden. Die kritiek is geheel terecht, en toch moet ik bekennen dat ik als vrouw ontzettend genoten heb van het beeldende, lichamelijke, bij vlagen smachtende taalgebruik van Daoud, het enthousiasme waarmee hij alle zinnelijke aspecten van het leven omarmt: die van de taal, de kalligrafie, de schilderkunst en de omgang tussen mensen onderling.

Pleidooi voor zinnelijke kunst

Dat hij als heteroseksuele man de nadruk legt op de begeerlijkheid van de vrouw wil nog niet zeggen dat zijn pleidooi voor zinnelijke kunst en naaktheid louter een pleidooi is voor het vrouwelijk naakt: ook de man kan door de vrouw of door een andere man worden verslonden; de taal van de erotiek is een universele taal die op oneindig veel manieren kan worden gesproken, zoals erotische kunst duizenden gedaanten kent: soms opzichtig zoals bij Picasso, soms subtiel zoals bij Frida Kahlo en Georgia O’Keeffe. Daoud herinnert ons eraan wat een verworvenheid het is dat westerse kunstenaars het lichaam in zijn veelvormigheid mogen vieren, en dat Eros misschien wel voor alle kunstenaars de drijvende kracht is. ■

► VERBORGEN LICHAAMSDLEN IN DE ISLAMITISCHE KALLIGRAFIE (BETEKENIS: GOD IS HET LICHT VAN DE HEMEL EN DE AARDE)